

УДК 001-057.4(477)

ЖИТТЄВИЙ І ТВОРЧИЙ ШЛЯХ ПЕТРА БІЛОНІЖКИ (ДО 90-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

Микола Павлунь, доктор геол. наук, професор,
професор каф. геології корисних копалин і геофізики
mykola.pavlun@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-8634-65762>

Сергій Ціхонь, канд. геол.-мін. наук, доцент,
декан геологічного факультету
<https://orcid.org/0000-0003-3423-5767>

Олег Гайовський, канд. геол. наук, доцент,
зав. кафедри геології корисних копалин і геофізики
<https://orcid.org/0009-0000-5178-4173>

Ірина Побережська, канд. геол.-мін. наук, доцентка,
зав. кафедри мінералогії, петрографії і геохімії
імені професора Ореста Матковського
<https://orcid.org/0000-0001-5020-8326>

Лариса Генералова, канд. геол. наук, доцент,
доцент кафедри загальної та історичної геології і палеонтології
<https://orcid.org/0000-0002-6033-6556>

Євгенія Сливко, канд. геол.-мін. наук,
доцент кафедри екологічної та інженерної геології і гідрогеології
<https://orcid.org/0000-0002-2731-0602>

Юрій Дацюк, асистент каф. геології корисних копалин і геофізики
<https://orcid.org/0000-0002-9893-720X>

Олександр Шваєвський, асистент каф. геології корисних копалин і геофізики
<https://orcid.org/0009-0009-3638-6244>
Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. М. Грушевського, 4, Львів, Україна, 79005

DOI <https://doi.org/10.30970/min.75.12>

У травні 2025 р. виповнилося 90 років відомому вченому в галузі мінералогії і геохімії, кандидату геолого-мінералогічних наук, доценту кафедри мінералогії, петрографії і геохімії імені професора Ореста Матковського Львівського національного університету імені Івана Франка, дійсному члену Наукового товариства імені Тараса Шевченка, почесному члену Українського мінералогічного товариства Петру Михайловичу Білоніжці.

Наукова діяльність Петра Білоніжки багатогранна. Вона охоплює актуальні питання регіональної, теоретичної, генетичної, розшукової мінералогії і геохімії, історії науки та національно-визвольних змагань в Україні. У його творчому доробку 376 наукових праць, у тім числі 12 монографій, сім довідково-інформаційних видань і чотири довідково-бібліографічних, два навчальні посібники з геохімії, оповідання «Дивовижна поведінка тварин».

Народився Петро Білоніжка 28 травня 1935 р. в мальовничому селі Вишнівчик Перемишлянського р-ну на Львівщині в селянській сім'ї. З його опублікованих спогадів відомо, що в першому класі навчався протягом 1942–1943 рр. під час німецької окупації, а освіту за інші класи початкової школи здобув самотужки. У семирічній школі навчався в с. Чемеринці, що за 7 км від с. Вишнівчик. До школи разом з іншими учнями ходив пішки. У перші післявоєнні роки життя в селі було дуже неспокійне. Удень приходили чиновники з району, щось шукали, питали, лякали, грабували, а вночі – з боївки самооборони просили їсти й також дещо забирали.

У листопаді 1948 р. Петро переїхав з батьками до Львова, де продовжив навчання в сьомому класі СШ № 8. У ній вимоги до навчання порівняно з сільською школою були високі, однак уже через два-три місяці він одержував добрі оцінки. У 1953 р., після закінчення середньої школи, вступив до геологічного факультету Львівського університету за спеціальністю «Розвідка родовищ корисних копалин».

Петро Білоніжка (у центрі) серед учасників міжнародної наукової конференції «Мінералогія і мінералогія Карпатського регіону». СОР «Карпати», 2009

З 1958 р. Петро Михайлович працював у відділі геофізики Інституту геології АН УРСР (нині Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України), а з березня 1959 р. – у Проблемній геохімічній лабораторії Львівського університету, де займався вивченням мінералогії і геохімії родовищ калійних солей Передкарпаття, зокрема досліджував геохімію рідкісних і розсіяних елементів. За результатами виконаних досліджень науковець з'ясував, що літій входить у кристалічну структуру гідрослюд. На підставі визначення їхнього абсолютного віку калій-аргоновим методом (аналітик В. Костін) визначив, що вони мають теригенне походження. Раніше вчені вважали, що літій сорбується глинами та має аутигенне походження.

Значний науковий інтерес викликають знайдені П. Білоніжкою у покладах калійних солей добре ограничені кристали каїніту, які загалом у калійних солях трапляються дуже зрідка. Під час досліджень, виконаних разом з В. Малашевським, виявлено жильні утворення леоніту і псевдоморфози гексагідриту по епсоміту. У фліші Карпат відшукано дикіт і накрит, причому накрит було надійно діагностовано вперше.

Доц. П. Білоніжка зі студентами другого курсу на практиці в Криму, 2012

Петро Білоніжка зі студентами під час геологічної практики у Верхньому Синьовидному, 2014

У 1977 р. П. Білоніжка пройшов за конкурсом на посаду доцента кафедри мінералогії ЛДУ імені Івана Франка, у 1980 р. йому присвоєно вчене звання доцента. Загалом педагогічна робота посідала особливе місце в житті Петра Михайловича, він присвятив їй понад 40 років. Читав лекції з курсів «Геохімія», «Геохімія окремих елементів», «Геохімія літогенезу», «Спецметоди у геохімії» та ін.

Майже 25 років керував групою студентів під час проходження другої навчальної практики в Гірському Криму, а після його окупації у 2014 р. Росією – у Карпатах. Особливу увагу приділяв іноземним студентам, керував їхніми курсовими й дипломними роботами.

Петро Білоніжка брав участь у численних міжнародних і вітчизняних наукових конференціях, нарадах, урочистих академіях.

Петро Михайлович – один зі співавторів довідково-інформаційного видання «Геологічний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка», два видання якого вийшли у 2008 та 2010 роках. Книга швидко розійшлася серед співробітників і випускників факультету. Також він брав участь у підготовці Енциклопедії Львівського університету, два томи якої побачили світ у 2011 й 2014 роках, був членом її видавничої ради.

Петро Білоніжка (третій ліворуч у першому ряду)
з монгольськими випускниками на екскурсії в Карпатах, 2011

У вирі Помаранчевої революції. Зліва
направо: А. Данилів, А. Іваніна, П. Білоніжка,
І. Попівняк, А. Наконечний, С. Ціхонь, 2004

Петро Білоніжка серед учасників покладання
квітів на могилу Адама Коцка. Личаківське
кладовище, 2018

Наш ювіляр – невтомний дослідник історії науки й національно-визвольних змагань в Україні. Разом з іншими вченими опублікував низку статей про життя та діяльність видатних учених – академіків В. Вернадського, П. Тутковського, В. Соболева, Є. Лазаренка, професорів І. Верхратського, М. Полянського, Г. Піотровського, Д. Бобровника, Д. Резвого, О. Матковського, доцентів Л. Колтуна, А. Ясинської, Е. Янчука та інших. Був співавтором двох монографій, присвячених Євгенові Лазаренку: «Академік Євген Лазаренко. Нарис про життєвий і творчий шлях, спогади, фотоальбом» (2005) та «Євген Лазаренко – видатна постать XX століття» (2012).

Значний науковий інтерес становлять й інші статті П. Білоніжки: «Участь Т. Шевченка в Аральській науковій і Каратауській геологічній експедиціях», «З історії Франкової

габілітації», «Українське студентство за рідну мову в університеті на зламі століть», «Шлях поступу і боротьби (до 125-річчя від дня народження Олени Степанів)», «Стрілецькі могили у Вишнівчику» та ін.

Голова Львівської обласної ради П. Колодій нагороджує П. Білоніжку грамотою, 2014

Декан геологічного факультету М. Павлунь вручає П. Білоніжці медаль Співки геологів України «За заслуги» II ступеня, 2020

У 2018 р. Петро Михайлович вийшов на пенсію, однак не припинив займатися творчою роботою. У 2019 р. опублікував навчальний посібник «Геохімія ізотопів», 2020 р. – монографію «Ноосфера та проблеми її розвитку», 2022 р. – довідково-інформаційне видання «Духовні скарби народу» і «Нариси з історії села Вишнівчик», 2023 р. – «Події, спогади, роздуми», 2025 р. – монографію «Вода в неживій і в живій природі» та збірку оповідань «Дивовижна поведінка тварин».

Петро Білоніжка активно займався громадською роботою. Зокрема, протягом 20 років був ученим секретарем Львівського геологічного товариства, у різні роки – членом експертної і методичної комісії, наставником академічних груп студентів, заступником декана з виховної роботи, головою осередку «Просвіта» геологічного факультету, членом Вченої ради факультету, членом Президії НТШ, відповідальним секретарем видання «Вісник Львівського університету. Серія геологічна», членом редколегії «Мінералогічного збірника».

За плідну працю на ниві науки й освіти, активну громадську роботу П. Білоніжка нагороджений медалями «Ветеран праці», «20 років відновлення Наукового товариства імені Т. Шевченка в Україні», «140 років НТШ», «150 років НТШ», «800 років заснування Великої Монголії», «Академіка Є. К. Лазаренка», «За заслуги» II ступеня ГО «Співки геологів України», почесними грамотами Західного наукового центру НАН України і МОН України, ЦК профспівки працівників освіти і науки України, грамотами Львівської обласної ради, первинної профспівкової організації працівників ЛНУ імені Івана Франка, подяками Львівської ОДА, Львівської обласної організації профспівки працівників освіти і науки України, Наукового товариства імені Т. Шевченка та ЛНУ імені Івана Франка.

Бажаємо Петрові Білоніжці міцного здоров'я і творчої наснаги на многії літа!